Ч. 106 (11.359). Львів, неділя 14. травня 1928. Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem. Рік XLVI.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щади. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло", Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 4·50 зол.
За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 3 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 леї, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

Конечне зло.

Львів, 13. травня 1928.

Одною з найважчих проблем нашої національної політики є справа еміґрації. Поруч вічно складної і на нашій території фальшиво розвязуваної аграрної проблеми це справа найважніша. Що більше! — аграрне питання з одного боку, а еміґраційне з другого — це рівнобіжні рамена одного суспільного явища, це питання життя і смерти міліонів мало- і безземельних селян.

В бюджетовій комісії в дискусії над бюджетом міністерства праці і суспільної опіки пос. Ст. Баран виголосив вичерпуючу промову в еміґраційній справі ілюструючи її цифровим матеріялом.

В межах сучасної Польщі з року на рік зростає перелюднення. Річний природний приріст населення виносить 1.5 проц., себто около 450.000 голов на яких 30 міл. населення. З того приріст українського населення під Польщею виносить кругло 100 тисяч голов. Отже щорічно прибуває на українських землях під Польщею 100 тисяч нових ротів, які треба заспокоїти поживою. А українське село вже тепер незвичайно перелюднене, в двох третинах спролетаризоване. Єдиним виходом з цього незвичайно важкого положення є з одного боку дати безробітним селянським масам землю, як основний варстат праці, а з другого боку здобути терен для сезоново-заробіткової і поселенно-постійної еміґрації. Еміґрація є злом конечним, але невідкличним з огляду на те, що навіть найбільш доцільно і справедливо себто виключно в користь місцевого населення переведена земельна реформа не зможе заспокоїти земельного голоду та дати варстат праці, прожитку і розвитку надмірові робочих рук. Тимбільше еміґрація є неминучим злом у тих умовинах, серед яких доводиться жити нашому народові під Польщею.

Еміґраційне питання є сьогодня одним з найболючіших питань в соціяльній політиці сучасної Польщі. Перед війною еміґрувало з теренів сучасної Польщі річно 950.000 людей, з того 700.000 до европейських країв (головно до Німеччини), а 250.000 до Америки. Ця цифра не обіймає заробіткової еміґрації з Познанщини і Помор'я, що входили в склад німецької держави, а лишні населення (около 400.000 річно) знаходило працю в західних німецьких провінціях (головно у Вестфалії).

Головним еміґраційним тереном перед війною була Галичина, а частинно й б. Конґресівка. Галицька заробіткова еміґрація до Німеччини (робітники рільні, гірничі і фабричні) виносила перед війною около 500 тисяч людей, а в тому около 300.000 українців зі Сх. Галичини. Заробіткова еміґрація до Зединених Держав теж була дуже висока. В ній українці зі Сх. Галичини і Лемківщини користали цифрою около 80 тисяч людей. Полудневі українські повіти (Поділля й Покуття) викидали значну еміґрантську масу на поселення. Північно-західні українські землі (Волинь, Полісся) користувалися широкими кольонізаційними теренами на Сибірі і Туркестані.

Ця величезна еміґраційна стихія була зовсім природним, а навіть в значній мірі здоровим явищем, відпроваджуючи з перелюдненого села здорові руки до продуктивної праці за кордон звідки вплили від еміґрантів значні грошеві засоби на скріплення господарського життя у рідній громаді.

Після світової війни відносини корінно змінилися. Коли перед тим, заморська й европейська еміґрація мобілізувала на теренах теперішньої Польщі около 950.000 людей річно, то в рр. 1920, до 1925 включно ця цифра вагається між найнижчою цифрою 83.000 в р. 1920 і найвищою 157.000 в р. 1923, пересічно кругло 110.000 річно у цьому періоді, або несповна 15 проц. передвоєнної еміґраційної цифри. Вимковий був тільки рік 1926, коли внаслідок доброї конюнктури у Франції, Канаді і в Південній Америці збільшилося число еміґрантів до цифри 170.000.

В р. 1927 еміґрація з границь сучасної Польщі раптом заломлюється. Франція обмежила значно приплив робітника з Польщі, і тепер слідно звідтіля велику рееміґраційну струю. Ринок поємности праці на чужого робітника у Франції є і буде обмежений, а намір Франції з політичних причин (страх перед італійською кольонізацією) кольонізувати опустілі простори південно-західної Франції, в практиці теж не обійме більшої кількости — тимбільше, що контрактова праця річна на ріллі у Франції була дуже некорисною для тутешнього робітника.

Канада здержує також приплив чужого робітника, обмежуючи його до рільних робітників, домашньої прислуги і самостійних господарів з більшим капіталом понад 300 долярів, вимагаючи від еміґранта попереднього забезпечення праці на місці в Канаді.

Відносно Південної Америки (Бразилія, Арґентина), то тут поємність для еміґрації може бути дуже велика, але внаслідок господарської відсталости цих держав, частих економічних і політичних кріз та великих коштів дороги, не багато еміґрантів зможе користати з еміґрації до цих держав.

Найбільше поємний перед війною німецький ринок праці під цю пору дуже звузився, в р. 1926 на 50.000 а в р. 1927 вже лише на 40.000 сезонових робітників з Польщі і то майже в цілости виключно польської народности. Бо зі Східної Галичини приймав польський еміґраційний уряд зголошення тільки з повітів Ярослав, Рава Руська і Самбір. На р. 1928 контингент сезонових робітників з Польщі до Німеччини означено на 80.000, а еміґраційний уряд згодився по довгих переговорах з Товариством опіки над українськими еміґрантами у Львові допустити до цеї еміґрації зі Східної Галичини крім (у більшости польського) повіту Ярослав, ще й робітників з підкарпатських повітів, навіщених повінню минулого року, а саме з повітів: Самбір, Стрий, Долина, Калуш, Станиславів і Товмач — разом в числі 2.000, а в найкращому випадку в числі 3.000 людей.

Вкінці майже в цілости припинено з Польщі найбільше доплатну еміґрацію до Зединених Держав Північної Америки, яка нині виносить всього несповна 2 проц. передвоєнної цифри, себто цифру 4.500 людей річно замісць передвоєнних 250.000.

Правда, Польща старається здобути для себе нові кольонізаційні терени у південно американських державах Перу й Бразилія, але це не загоїть ні трохи еміґраційної болячки.

Рееміґрації зі Зединених Держав і Канади до краю, що привозила тут зі собою значну готівку, на будуче майже зовсім не буде. Навпаки, тепер виїжає рідня до тих близьких свояків, що давніше виїхали до Америки, а це вповні спинить приплив гроша з Америки до краю, бо еміґранти — спровадивши до себе близьку рідню — не є вже більше звязані зі своєю рідною громадою. Словом: еміґрація це зло конечне. Якщо ця болячка не буде корисно розвязана при одночасному доцільному і справедливому переведенні земельної реформи в користь місцевого населення, то вона причиниться до незвичайного загострення невідрадних господарських, а тимсамим і національних відносин.

Розвязка еміґраційної справи є одною з найактуальніших проблем нашої дійсности. І тому на цю проблему, на це конечне зло мусять звернути увагу не лише посли, не лише зорґанізований біля Т-ва опіки над українськими еміґрантами гурток громадян, але і все свідоме громадянство, шукаючи правильних і доцільних шляхів розвязки цеї проблеми, розвязки, що принеслаб нам під національним і суспільно-політичним оглядом якнайбільші користи, а щонайменше якнайменше лихо.

T. S. L. на українських землях і ми.

I.

Вже 37 літ минає, від коли „Товажиство Школи Людовей", загально відоме під популярними ініціялами „Т. С. Л.", працює над польонізацією т. зв. „кресуф всходніх" себто українських земель, що опинилися тепер під Польщею.

Які завдання мало „Т. С. Л. перед світовою війною?

На це питання дає відповідь Головна Управа „Т. С. Л." на прилюдній відозві з нагоди цьогорічного польського державного свята: „конституції 3. мая":

„Від хвилі свого заснування, то є від 1891. року голосило „Т. С. Л." безнастанно кличі незалежности й віри у воскресення Польщі".

В наслідок сприяючих обставин створено після всесвітньої війни Польщу, якої кордони виходять далеко поза польські етнографічні межі. Якеж теперішне завдання „Т. С. Л." у відродженій Польщі?

Відповідь на це находимо теж у повищій відозві, а саме: „Т. С. Л. працює над витворенням нового типу громадянина, що знає обовязки супроти держави і працює для її добра".

Очевидно праця товариства має експанзивний характер головно в напрямі польонізації українського автохтонного населення взагалі а зокрема української дітвори й молоді.

Поляки, які ведуть між собою завзяту, нерідко безпощадну політичну боротьбу, — на шкільному полі, а особливо в „Т. С. Л." перестерігають парманентне завішення зброї. І тому Головна Управа „Т. С. Л." може з чистою совістю сказати: „Т. С. Л. стоїть на ґрунті безпартійної праці для добра держави".

Вправді Головна Управа „Т. С. Л." находиться в руках вшехполяків, одначе це не становить ніякої перепони для поляків усіх партійних напрямків від найправіших до найлівіших у їхній моральній і матеріяльній підтримці того Товариства.

З нагоди цьогорічної річниці „конституції 3. мая" появилася повінь відозв, летючок, наліпок і т. п. Є відозви загально державні, воєвідські, повітові, міські і очевидно самої Головної Управи „Т С. Л та його „кол", а всі підносять величезне значіння „Т. С. Л." для „польскосці кресуф всходніх", — всі вони унісоно закликують до загальної жертвенности на „Т.С.Л." і взивають поголовно вступати в члени т-ва без огляду на стан і політичні переконання. В склад „протекторатів", а далі „почесних", „державних" „воєвідських", „ширших", „вужчих" і т. п. численних комітетів входять представники від найвищих світських і духовних достойників аж до громадянських з польського плебсу.

Перед нами величезна офіціяльна відозва попідписувана самими верхами сьогоднішньої польської урядової, церковної й наукової єрархії, премієром і міністром війни Пілсудським, кардиналом і примасом Польщі д-ром Авґустом Гльондом, презесом польської академії наук д-ром Яном Розвадовським почінаючи і всіми польськими міністрами та епископами і вченими кінчаючи. — Які кличі кидає ця офіціяльна відозва?

„Нехай того дня — читаємо там — кожний польський горожанин докине бодай дрібну цеголку під будову трівкої могучости польської держави! Нехай кожний поляк впишеться в члени „Т. С. Л."

Таку відозву підписав той самий Пілсудський, який в травневому перевороті зі бруєю в руках вирвав владу вшехполякам, який є персоніфікацією „санаціі", що при останніх виборах зужила найбільше енерґії між іншим на поборювання вшехпольського табору й спричинила його розгром. Підписав її, не дивлячись на те, що в Головній Управі самого „Т. С. Л." засідають його найзапекліші партійні й особисті вороги — вшехполяки. Підписав, бо — як сказано — „Т. С. Л." своєю всесторонньою працею на східних окраїнах кладе фундаменти „під будову трівкої могучости польської держави". І це вистарчає.

А коли так ціла польська суспільність без огляду на внутрішні політично-партійні, чи класові, чи навіть особисті суперечности й вороженечу працює і жертвує для „Т. С. Л.", — то й не дивуватися, що білянс тієї праці є дуже значний. В державній 3-майській відозві подані ось такі дані про успіхи праці „Т. С. Л." на східних землях за останні три роки:

„Т. С. Л." вибудувало 112 народніх шкіл, 53 костели і каплички, 91 людових домів „Т. С. Л.", 11 захоронок, зорґанізувало 14 фахових шкіл і 430 доповнюючих освітних курсів для молоді, влаштувало 1878 викладів і поґадірок, 10.036 національних обходів і 3.338 представлень людових забав та удержує 1906 випозичалень книжок.

Не слід забувати, що всі ці будь-що-будь значні успіхи — то тільки помічна й доповняюча праця, виконувана приватною ініціятивою й приватними засобами. Бож головну, підставову, плянову, польонізаційну працю на східних окраїнах проводить систематично величанський апарат польського і спольщеного державного шкільництва усіх типів.

З повищого бачимо наглядно, що весь польський державний апарат діла польська суспільність без огляду на партійні і клясові ріжниці та суперечности йде у ділянці шкільництва одним сконцентрованим фронтом на польонізацію східних окраїн, уважаючи шкільну справу за найважнішу поміж усіх дуже важних справ, бо по словам проф. Сіхори б. віцепрезеса „Т. С. Л„ „ні одно зі суспільних питань не є таке пильне і ні одно на випадок занедбання не грозить такими страшними наслідками як справа польського шкільництва на східних окраїнах".

І. Герасимович.

За океаном.

Протестаційні віча.

З української преси в Америці довідуємося, що там зачалася широка протестаційна акція українських поселенців проти смертного присуду на Василя Атаманчука й Івана Вербицького. В цій справі відбулися вже і дальше відбуваються масові віча й збори по більших і менших осередках. Вічевики висилають протестаційні телеграми і відповідні меморіяли до Ліги Націй, які підписують також не-українці. Збирають також фонди на дальшу оборону підсудних.

На спомин 12. квітня 1908 р.

Філядельфійська „Америка" повідомляє, що дня 22. квітня ц. р. відбувся у Філядельфії вечір-концерт на спомин 12. квітня 1908 р. у Львові. В концерті брали участь: смичковий секстет проф. Келечана, співаки-солісти Теодор Свистун і Михайло Завулак та п-на О. Добенко, скрипак Мир. Кречковський і инші. З промовами виступали: д-р Володимир Левицький, Ярослав Чиж і сам Мирослав Січинський, що приїхав на запрошення філядельфійського комітету з Рочестер. Після повитання виголосив Мир. Січинський коротку промову, в якій апелював до українського громадянства, аби воно само вчилося керувати громадськими справами, а не здавалося у всьому на провідників. Дальше пригадував публиці, що найважнішою справою американських українців є виховання молодого покоління, аби воно не забуло своєї нації, але знало, любило й шанувало рідну мову й культуру. Вечір закінчився спільною вечерою, яку улаштувало Т-во горожан українського роду.

Союз українських бизнесменів.

В Ню Йорку основано Союз українських торговців і підприємців, до якого можуть належати члени з цілих Злучених Держав. Союз приступив до організації поодиноких відділів у всіх більших містах і видає „Бюлетин", якого перше число прислано до нашої Редакції. Адреса Союзу така: Ukrainian Businessmen's Association, New York City, 147 Broadway, Room 410.

Концерти Сальомеї Крушельницької.

Дня 8. квітня ц. р. був концерт нашої славної оперової співачки п. Сальомеї Крушельницької в Дітройт, Миш. Концерт пройшов з великим успіхом. Хоча концерт уладили самі українці, саля була заповнена, а не так, як на Сході, де салі світили нерідко пустками. Безперечно, що кожний артист волить співати до публики, ніж до крісел, і тому й пані Крушельницька співала так радо, як бувало в Рідному Краю. З Дітройту виїхала п-і Крушельницька до Канади, де вже відбувся перший її концерт (у Вінніпеґу).

З церковних справ.

Перед двома роками перейшов до греко-катол. церкви о. П. Божик, православний священик з Буковини, що є тепер парохом одної з чотирьох гр.-кат. церков у Вінніпеґу і видав недавно велику працю про історію греко-католицької церкви в Канаді. А в неділю 11. квітня ц. р. відбулося урочисте приняття в склад духовенства греко-кат. дієцезії в Зл. Державах теж буковинця, о. д-ра Миколи Копачука, що був до-недавна одним з головних подвижників української автокефальної церкви на американському ґрунті і видавцем її органу „Дніпро". З рядів православної церкви виступив о. д-р Копачук ще перед 3 роками і після того працював багато по бібліотеках. Йому тепер 45 літ.

На економічні теми.

За розбудову українського промислу.

Оскільки під технікою розуміємо всі людські змагання з природними силами і матерією в цілях улекшення життя, то легко зрозуміти значіння і вагу техніки в національному житті народу. Справді індустрія і техніка не є звязані з краєм та нацією, але розвиток їх залежний від зрозуміння їх ваги й потреби, або від природних багацтв країни. Не можна заперечити великого значіння гірництва (вугіль, нафта, руди) та рільництва (промисл ферментаційний, волокна) для індустрії. Від цих чинників залежить національний промисл і вони надають йому силу, національний характер та значіння на всесвітній арені. Одначе найважнішим чинником є тут творча сила людського ума, отже творці і співробітники національного промислу.

Український промисл на західно-українських землях малий і бідний. Війна, невідрадне господарське положення та історичні нещастя народу спричинили його пізний розвиток та дуже повільний поступ вперед. Зазначити ще треба неохоту до реальних, практичних наук, що лежить уже в психольогії теперішньої української ґенерації. Кладу натиск на слово „теперішньої", чим не хочу говорити про нездарність цілої нації до ділання на полі промислу й техніки. Відсутність цього хисту є наслідком сучасного виховання в середніх та інших школах, з котрого випливає штучно вщіплене замилування молодих людей до урядничого, а не до вільного звання.

В сучасній хвилі, в часі величанського розвитку промисловости по війні, мірилом чого є саме техніка, мусимо й ми додержати кроку іншим націям, виховатися на народ життєздатний господарчо і промислово, здібний ставити чоло промисловій кампанії. Недостача капіталу не позволяє нам нараз розвинути переробку своїх сирівців та утворити промисл у такій мірі, щоб дорівняти іншим европейським народам. Великою перешкодою є й недостача віри у власний промисл у членів нашої суспільности. Одначе побудити промислового духа повинно бути завданням наших технічно вихованих одиниць.

Важною річю є в першій мірі технічна література, як наукова, так і популярна. Для інжинірів та промисловців, для котрих високі технічні школи давно перестали бути прібіжищем знання, має друковане слово велику, своєрідну вагу. Тут обмінюються своїми гадками учені й великани індустрії, тут багато спостережень з практики та новинок. У нас, де кожний новий журнал має перед собою непоборимі трудности, спеціяльно журнали фахові, нема ніякового зрозуміння для технічної літератури. І не диниця: ширший загал суспільности не інтересується значінням національного промислу, а нечисленні дрібні промисловці не можуть задля поганого господарського положення поступати разом із розвитком закордонної науки. Одинокою зарядою цьому булоб виховати нашу суспільність, як того вимагає століття поступу і зросту техніки і промислу — через популяризування технічної літератури, публичні відчити та закладання технічно-наукових товариств. Ці останні відіграють дуже велику ролю в індустріяльнім житті нації. Виклади, виміна думок, дискусії та часті сходини прислугуються богато до збільшення енергії у членів товариства, а тим самим мають і своє виховавче значіння. Дальше булоб бажано утворити в більших наших органах технічні відділи чи давати додатки і поміщувати там загально приступні розвідки на технічні та промислові теми. Праця, хоч велика, але поплатна, бо збудить у нас з часом зрозуміння великого значіння національного промислу. В цей спосіб поступають усі інші народи, в цей спосіб змогла Німеччина здвигнутися в такому короткому часі з цілковитого промислового занепаду до стану, що перевищає значно передвоєнний стан народнього нім. промислу.

Українські промисловці мусять пізнати вартість технічної літератури і піддержувати її всіми силами. Рівнож свої практичні досвіди та цікавіші детайлі праці повинні вони поміщувати в наукових часописах, бо це підтримує звязь між поодинокими діячами українського промислу, а тим самим їх ближче співжиття та скріпляє спільний фронт проти чужої індустріяльної сили. Поступаючи в цей спосіб, промисловець лучить свій патріотичний обовязок з власною користю, бо запізнає загал зі своїм продуктом при помочі успішної реклями.

д-р МИКОЛА БАЖАЛУК.

Землетруси.

I.

Землетруси — це природні потрясення поверхні землі, яких причина зовсім природна і лежить у глибині землі. І так, де в шарах, з яких складається кора землі, є багацько вапняків або ґіпсів, там творить вода печери, які часом западаються, — і тоді то земля на невеликому обшарі трясеться. Такі потрясення землі називаємо западовими. У нас вони бувають на Покутті або полудневому Поділлі, де є доволі великі зложа ґіпсів які вилоговує вода і творить печери.

Грізніші землетруси бувають ті, що супроводжують вибухи вульканів. Причиною їх є експльозії пар з вульканів, від яких удари розходяться довкруги, але не на дуже велику віддаль. Бувають вони всюди довкола діяльних вульканів. І так прим. у часі вибухів Везувія земля трясеться в колесі, якого круг виносить не цілих 5 км. — Це були би вульканічні землетруси.

Та найстрашніші землетруси, що навіщують нераз цілі краї, це землетруси тектонічні. Є вони наслідком корчення землі, через що повстають гори і континенти; при корченні землі заломлюються, рвуться і насуваються на себе цілі комплекси шарів, при чому земля дрожить і трясеться.

Тектонічні землетруси належать до найстрашніших явищ природи. Бо коли земля, яку люди звикли уважати змалку цілкою та непорушною, зачне трястися, коли мури і скали тріскають і валяться, тоді огортає людину така трівога, що переходить нераз у божевілля. Землетруси далеко страшніші, як вибухи вульканів. Бо перед вибухами вульканів можна ще іноді втекти, але перед землетрусами годі. Правда, що й вибухи вульканів забрали уже багато жертв у людях; напр. при вибуху Везувія в 79. р. по Хр., коли то були засипані попелом з нього міста Помпеї та Геркулянум, мало згинути 25.000 людей, а при вибуху вулькану Мон Пле на Мартиніці в р. 1902 згинуло в місті Сен Пер 29.000 людей. Одначе ці числа стоять далеко позаду страт, які спричинюють у людях землетруси. І так в часі землетрусу в Калябрії в р. 1783 згинуло 30.000 людей, в Лісбоні 1755 р. поверх 60.000, в Осаці в Японії в 1730 р. 150.000, а в 1908 р. в Мессині на Сицилії близько 200 тисяч людей. І все те сталося в кількох годинах, а іноді навіть у кількох мінутах!

Сила потрясень є всіляка. Нераз бувають дрожіння землі такі легонькі, що їх можна запримітити тільки дуже чутливими приладами, т. зв. сейсмографами або сейсмометрами; або потрясення бувають сильніші, так, що будівлі хитаються, їх стіни тріскають, а менші предмети перевертаються; при ще сильніших тріскають мури і доми валяться, а в часі дуже сильних землетрусів усі доми й цілі міста розвалюються і горби й гори западаються.

Звірі відчувають землетруси краще, ніж людина, і при сильних потрясеннях землі бувають занепокоєні в найвищому ступіні. Географ Гумбольдт оповідає, як крокодилі, в часі землетрусів утікають з голосним ревом з озер і рік у праліс.

Скількість потрясень і ударів зпід землі в часі землетрусів буває ріжна; таксамо неоднаково довго тревають землетруси. Місто Каракас, столиця Венезуелі, 26. березня 1812 р. було знищене трьома ударами, з яких найдовший тревав усього 3—4 секунди! А землетрус у Фокиді в Греції в р.р. 1870—73 тревав півчверта року — а було тут найменше 300 сильних і яких 50.000 легших ударів.

II.

Як часто землетруси навіщують деякі краї, можна собі уявити з оцих прикладів: В Італії було від 1891—1910 р. разом 9.538 землетрусів. Ще частіші землетруси бувають на західному побережі Полудневої Америки. І так місто Ліма, столиця Перу, була знищена зовсім за час свого істнування вже 10 разів. А в Японії, в країні, яку навіщують найчастіше і найсильніші землетруси на землі, було від 40 р. по Хр. аж 223 страшних, все руйнуючих землетрусів. У Токіо від 1897—1921 р. було 2.170 землетрусів — отже кожної четвертої днини один! Взагалі, сміло можна сказати, що наша земля без упину дрожить і трясеться.

Хоч землетруси не всюди виступають часто, хоч у богатьох сторонах є вони рідкі і слабі, одначе нема країни, яка булаб від них зовсім забезпечена. Бувають землетруси в кожній географічній довжині і ширині, у сторонах з всілякою ґеольоґічною будовою, в кожній порі дня і року.

При землетрусах творяться в землі щілини, які доходять нераз до 2 метрів ширини, а кілька або кільканадесять кільометрів довжини. Щілини ті біжать прямолінійно; бувають також пігнені або зиґзаковаті або виходять з одної точки на всі боки наче проміні; нераз підземні сили витискають з них наверх воду намул і пісок; в цей спосіб творяться з намулу і піску горбки з малим отвором на вершку наче кратером. З творенням таких щілин стоять у звязи забурення в джерелах, в яких нагло каламутніє вода, або ті джерела нараз висихають і творяться на іншому місці.

В часі сильніших землетрусів трапляються прямові пересунення шарів землі здовж щілини, себто обнижування або підношення терену. Рідше трапляються пересування поземі.

При сильних землетрусах обриваються з гір скелі або цілі збоча. Відомий віддавна обрив гори Добрач в Альпах в Каринтії, що 25 січня 1348 р. засипав 2 містечка і 17 сіл та загатив долину річки Ґайль, утворивши озеро.

Землетруси навіщують не всі краї таксамо часто; є краї де їх майже не знають, а є такі, де вони належать до звичайних явищ. І майже всюди, де землетруси виступають часто, там вони є найсильніші.

III

До країв, де землетруси рідкі і слабі, належить північна частина

Дальше промисловець мусить пізнати значіння науки і її тісну залежність від практики. Порівнюючи становище науки і практики до себе, заувàжується прим. у хемічній індустрії, що індустрія — це лише лябораторійний експеримент, що розрісся до певної величини. Очевидно — між експериментом і практикою є велика ріжниця. Поминаючи вже ріжниці технольогічної натури, не звертається при експерименті ніякої уваги на його практичність, коли в індустрії є це головна річ. Ясно, яке велике значіння має фаховець у промислі, фаховець як теоретичний, так і практичний. Замало булоб зачинати промисл будовою фабрик та заводів, що працюють знаними методами. Слід утворити місце і для інжинірів, котрих завданням не булоб технічно-купецьке заняття (що звичайно має місце в практиці), але котрі постійно працювалиб для уліпшення і більшого розвитку фабрики. Зріст промислу залежить від зорганізованого винахідчивого духа, а його треба піддержувати і дати можність розвиватися. На жаль, у нас уважається фахівців за матеріял майже цілком непотрібний. Звичайно фабрики обуваються без них, або й без відповідно вишколених інжинірів. Тому то так тяжко впровадити нові методи праці, тому й ця неохота перед чимсь новим — перед досвідом.

Наші промисловці мусять зрозуміти, що основою фабричної праці є наука, оскільки не хочуть впасти жертвою неуцтва та закордонної чи чужої конкуренції Поступ силою факту мусить запанувати над традицією. Нарід, що не культивує і не піддтримує технічних наук, не може удержати господарської, а за тим і політичної самостійности. Держави, що лишилися далеко поза науковим рухом, мусять пізнати рівнож і значіння людей наукової вартости. У нас положення під цим оглядом просто сумне. Поминувши неможливість тіснішої економічної звязи всіх земель України, відчувається цілковита недостача учених-техніків. А двигнути наш промисл можуть українські техники дуже значно. Наша-ж суспільність мусить підпомогати національний промисл, мусить навчитися думати економічно, незалежною, свобідною думкою. Великих духів треба, щоби збільшити матеріяльні засоби нації! Техніка виховує людей духа, волі і праці, а це чи не найважніше для двигнення українського народу з економічної за політичної неволі.

Інж. Юрій Крохмалюк.

Господарсько-садівнича школа в Милованні.

(З приводу закінчення шестого курсу.)

Читаючи звідомлення з шестого курсу господарсько-садівничої школи в Милованні („Діло" ч. 105) почувається потребу висказати кілька уваг, на маргінесі цього звідомлення.

Можна приймити як зовсім певне, що поважний відсоток українського громадянства зовсім не реагує на це слово „Милування". Воно йому нішо не говорить, не ворушить у ньому ніякої думки. Але найдеться чимало й таких осіб, котрі з назвою „Милування" звязують цілу низку справ, які викликають на їх обличчю згірдливу усмішку, або такий жест руки, що його можна пояснити висловом: пропаща справа! У цьому ріжничкуванні вражінь, які зявляються як відповідь на слово: „Милування", найдуться і такі, що під впливом статтей у деяких газетах будуть нераз і проти свойого власного переконання поборювати Милування і немилі собі особи.

А вже тільки дуже невеличкій кількости дійсно зацікавлених осіб слово „Милування" не буде ні пустим звуком, ні засобом боротьби. Для них з цим словом звязана тісно і нероздільно дуже поважна культурна установа, котра в житті нашого народу відіграє велику ролю.

Це вже шестий раз після воєнних літ виходить із неї по два до три десятка громадян, що зібрані з усіх просторів наших земель у Польщі побирали спільно науку в їхньому знанні як рольники. Вони на протязі часу пяти до семи місяців жили разом не тільки під одним дахом, але в одних комнатах, переживаючи спільно усі приємні, а може часом і неприємні хвилі.

І саме цим своїм характером переживання шкільної науки, наша милованська школа дуже близько підходить до типу селянських університетів ідея яких так гарно розвинулася в скандинавських краях. Дуже поважна різниця у тому, що в нашій школі покладена головна вага на сільсько-господарські предмети навчання, коли в селянських університетах Скандинавії маємо до діла з загально освітними предметами, в першу чергу з історією власної батьківщини та з рідним письменством. Наука й побут надихані великою релігійною повагою, бо релігійному настроєви відведено поважне місце у виховній системі скандинавських селянських університетів.

Всеж таки наша школа, хоч більше підходить до типу фахової школи, може сміло рівнятися селянському університетові. На всякий випадок вона у дальшому розвиткові, коли найде потрібне зрозуміння у нас самих, буде тим посереднім ступнем, котрий поведе нашу шкільну організацію для дорослих до її завершення у селянських університетах.

Економічне й культурне піднесення українського народу залежить у великій мірі від удосконалення того варстату праці, котрому присвятили життя подавляюча більшість населення. Тобто, від удосконалення сільського господарства, інакше від піднесення сільсько-господарської освіти. Розуміється, одна школа не заспокоїть цеї потреби. І саме тому наука в милованській школі не має дати гуртокви учнів знання, яке вони уживатимуть для себе, **але має створити піонірів сільсько-господарської освіти в тих осередках, звідки прийшли учні до школи.** Не матеріяльний інтерес грає тут ролю, але високо духовий: стати розсадником знання для вищих цілей культурного піднесення а далі дальшої цілі повного національного розвитку. Цій другій частині, а саме: духовому формуванню піонірів присвячені не тільки загально-образуючі предмети, але

Середущої Европи, північ Радянського Союзу в Европі і в Азії, північна частина Півн. Америки, стара бразилійська маса, імовірно також середина Африки та Австралії. Далеко частіше бувають землетруси на півдні Европи, — сюди належить також Україна, особливо її полуднева частина і Крим, — Кавказ, ціла Мала Азія, Персія, збоча Гімаляїв... А до країн, де землетруси найчастіші і найсильніші, належать побережа Тихого Океану, особливо західне побережа Полудневої Америки; вкінці до найбогатших у землетруси культурних країв належить Італія та Японія.

Отже землетруси найчастіше бувають у сторонах з молодими горами і там, де є заломові (тектонічні) рови, кітли та інші заломові заглибини. Бо всі ті сторони є слабими і податними частинами кори землі, в яких внутрішні напруження можуть найскорше нарушити рівновагу скиб, що входять у склад земської кори. Ясно, що в порівнанні з цими частями земної кори, які можуть легко бути виведені з рівноваги, дуже рідко — і то слабим землетрусам — підлягають старі, глибоко стесані гірські ядра карбонського або ще старшого фалдування, як Урал або Скандинавські гори, далі розлогі плити, як східно-европейська і сибірська, і прастарі гнейсові масиви, як канадійський або бразилійський.

Щож є причиною тектонічних землетрусів? — Постійне охолоджування і корчення землі, себто зменшування її обводу і промінів, після чого слідує фалдування, насування і пересування шарів, а вкінці творення заломів у корі землі.

IV.

До якогож роду землетрусів належать теперішні землетруси довкруги Егейського Моря, в Болгарії, Греції, Малій Азії? — Розуміється, що до тектонічних. — Бо східні й північно-східні части Середземного Моря, себто Адрійське Море, Тиренське, Ліпарійське, Егейське, Мармара і Чорне Море є заломаними й запалими місцями в корі землі. Заломи ці є молодого віку, бо вони повстали щойно при кінці пліокена і на початку плейстокена або ділювія, що попереджує алювіяльну епоху, в якій ми саме живемо. Тому, саме, що ті заломи є такі молоді, трапляються на них так часто землетруси.

Пригадаймо собі важніші з них.

В р. 1870 навістив був землетрус грецьку провінцію Фокіс, що тревав аж півчверта року. Описав його очевидець, німецький геольоґ Юлій Шмідт. — 29. і 30. липня 1870 р. задрожав насамперед острів Лісса і зараз зачалися потрясення землі в цілій Геляді, з початку слабі, але поширені на великих просторах. 31. липня було сильніше потрясення на Евбеї, на Пельопонезі та в Фокиді. Одначе ніхто тим не переляквався, бо там землетруси бувають нераз і люди до них привикли. Від 1. серпня 1870 р. до 1. серпня 1873 було 35 дуже сильних ударів. За півчверта року мало бути аж 300—320 сильних потрясень землі, а легших і слабших потрясень було нераз кільканадцять тисяч на добу, при чому було чути слабші або сильніші підземні детонації та громи. Поверхня ушкодженого обшару виносила 28 квадратових миль, а поверхня цілковитого знищення 7 квадратових миль; а в цілій Греції з Йонськими островами що-найменше добре відчувано потрясення землі.

Землетруси ті спричинили багато лиха людям. На Парнасі, Кораксі і Кірфісі та інших горах тріскали скелі, відломлювались і котились униз. Ще довго опісля було видно сліди спустошень; в Амфіссі впадала в очі велика скількість нових домів, а в Ітеї ще довгий час не важився ніхто класти хат з каміння; будовано там тільки низькі хижі з невипалених цегол.

В грецьких горах можна легко переконатися, що в давній давнині були там ще страшніші землетруси; це видко по величезних відломках скал, по цілих розвалених, розколених горах. Близько гірського села Сігдіци, на півночі від Амфисси, є величезна, стрімка вапняна гора, висока на кількасот стіп, що не годиться зовсім — як це видно з уложення її шарів — своєю будовою з окруженням; аж при ближчім розслідї показується, що це є тільки відломок від близького Коракса.

Клясичним прикладом для всіх сейзмічних явищ є Коринтський залив, особливо околиця Патраса, далі Еґіон, Ітеа і Дельфи. Є цей залив т. зв. тектонічним або заломовим ровом, який утворився в цей спосіб, що між двома рівнобіжними до себе щілинами земля запалась у глиб. На обох берегах цього невеликого тектонічного рова підземні сили ще й досі не втихомирились. Тут то в 373 р. перед Хр. зсунулося під море місто Геліке на широкім на два кільометри куснику побережа, відірванім щілиною в часі землетрусу від суші.

В р. 279 перед Хр. мав бог Апольон відстрашити ґалійських варварів від граблення святині в Дельфах відломками скель, киданими з Парнасу. Це був очевидно землетрус.

Дуже стрімкі береги Коринтського заливу є саме доказом, що залив є молодого віку.

Дня 26. грудня 1861 р. навістив був побережа цього заливу сильний землетрус. Цікаве, що тоді в Ахаї були потворилися щілини в землі, а на них подекуди стінки з піску, з отворами на вершках наче кратери. Щілин було дуже богато; були вони до 30 метрів довгі, не глибокі, виповнені рідким болотом синяво-сірої барви і піском, і бігли менше-більше рівнобіжно до побережа. Між гирлом річки Меганітаса на захід і гирлом Ерасіноса на схід від Еґіона була утворилася щілина на 13 кільометрів довга, на два і більше метрів широка, яка тягнулася на підніжі гори від Пунти до Гардени. Підземний удар спричинив, що маса піску, глини й рінни відкололась від похилого збоча гори і зсунулась у море. Довжина затопленого берега виносила близько 13 кільометрів, а ширина 100—200 метрів. Це було там, де колись лежало місто Геліке, яке в 373 р. перед Хр. пролиннуло море. Пропало яких 1,300.000 квадратових метрів побережа. Простір, покритий щілинами без числа, виносить півсемі квадр. кільометрів, а крім того

ціле інтернатське життя учнів. Воно, те життя, побудоване так, щоби не виривало учня з того ґрунту і переносило на інший чужий, але щоби створювало йому ідеальний образ побуту, в якому він буде провадити дальші дні свойого життя.

Ми свідомі, що ще може не у всьому наша школа відповідає бажаному зразкови, але ми упевнені у тьому, що тільки школа з повищими завданнями може мати у нас оправдання.

Діяльність у дечому стверджує, що ми є на правильному шляху. Рік-що-року возходяться наші учні по цілому просторі північно-західних і західних земель. Цього року 18 повітів прислало своїх учнів. Створюється тепла атмосфера між поодинокими річниками. Учні з минулого року підтримують матеріяльно невеличкими датками учнів з біжучого року. Культурні установи дають грошеву допомогу учням у надії, що вони повернуть цю допомогу у духових вартостях дальшої роботи. Батько — б. вихованок миловантської школи — посилає уже свойого сина до цієї школи на науку. Ці моменти заявляють голосною мовою фактів правильність шляху.

Дуже помиляється той, хто думав би, що за нашими словами повне вадоволення із роботи, веденої нашою школою. Вона має ще чимало хиб, навіть організаційного характеру. І під педагогічним оглядом будуть недомагання, головно в напрямі створення самодіяльних одиниць, піонірів і провідників, так необхідних для нас сільсько-господарських гуртків. Недостає також дуже важного моменту, а саме звязування учнів зі школою, коли вони вже її покинули. Зацікавлення розвитком, діяльністю та долею кожного учня повинно лягти в основу культурної роботи миловантської школи. І ще богато подібних моментів можна б піднести як побажання до нашої установи.

Одначе виконання побажань залежить від вивінування школи у всі засоби, яких вона потребує для переведення намічених завдань, та під цим оглядом відносини дуже з дуже тяжкі. Товариство „Просвіта", бажаючи поставити господарську частину на певній висоті, не найшло зрозуміння для себе, а що вслід за тим йде, не найшло та не находить потрібної підтримки. А без цього правильний розвиток школи не до подумання.

Правда, що велика причина такого стану — це наша вбогість. Одначе саме для ратовання себе перед дальшим поступом вбогости, належить покласти велики натиск на угрунтування сільсько-господарської освіти. Щоби себе ратувати перед дальшим і дальшим зубожінням, нам слід подумати над тим і подбати про те, щоби того рода селянських університетів, як наша миловантська школа, було у нас як найбільше.

М. Галущинський.

Чергова втрата більшовиків.

Смерть заступника голови Всесоюзної Ради Народніх Комісарів у СРСР

Чимраз більше проріджуються ряди старого більшовицького активу. Слідом за Леніном зійшло в могилу вже кількох дуже визначних, старих більшовицьких ветеранів. В ночі з 7. на 8. травня знов помер один з них, а саме теперішній заступник голови Ради Народніх Комісарів СРСР **Олександер Дмитрович Цюрупа.** Закінчив він життя наслідком грудної недуги в Мухалатці на Кримі, де лічився. Діди Цюрупи походили з Галичини. Вони поселились були на Волині, а їхні діти перенеслись до Алешок, таврійської губернії, де і вродився Олександер Цюрупа 1870 р. Отже Цюрупа, як бачимо, був з роду і походження українцем, але пізніше національні українські почування в нього цілковито щезли під впливом інтернаціональної комуністичної доктрини. Цюрупа належав до такої самої категорії українців, до якої належить теперішній народній комісар освіти російської федеративної республики Луначарський, що недавно заявився на Кубані проти еманципаційних змагань кубанських українців навіть на культурному полі.

Свою революційну діяльність почав Цюрупа у Херсоні, де вчився у сільсько-господарській школі ще в 1890-их роках. Потім сидів кілька разів у тюрмі за революційну діяльність і був засланий два рази на Сибір. Працював між іншим довший час у Харкові, у Симбірську, Тулі а накінець в Уфі, де познайомився між іншим і з Леніном. В Уфі застала його велика революція. І звідси його покликав Ленін до Петербурга, а потім до Москви на становище наркома постачання. В 1921 р. стає він заступником голови Раднаркому, а в 1922 р. крім того народнім комісаром робітничо-селянської інспекції СРСР. В 1923 р. стає головою всесоюзного Держплану, а в 1925 р. наркомом внутрішньої і закордонної торговлі СРСР. Крім того був Цюрупа весь час від 1922 до 1928 р. членом президії Всесоюзного Центрального Виконавчого Комітету, а від 1923 р. до кінця життя членом Центр. Комітету ВКП(б). Попри те був весь час аж до смерти заступником Рикова, тоб-то заступником голови Всесоюзної Ради Народніх Комісарів.

Тіло Цюрупи спровадили з Криму до Москви. Коли тіло перевозили через Україну, робили йому всюди величезні жалібні паради. Найторжественніше справляв поминки урядовий Харків.

Не стало між комуністами знов одного великого діяча, з роду українця, що за весь час своєї діяльности не проявив до своєї батьківщини й нації ні разу навіть ніякого сентименту. Стоячи весь час на чолі найвідповідальніших економічних урядів загально-союзного значіння Цюрупа не раз і не два протиставився еманципаційним змаганням УСРР на економічному полі.

З парляментарної арени.

(Власні телефонограми з 12. травня 1928.)

БЮДЖЕТОВА КОМІСІЯ.

(ік) Сьогодня відбулося голосування над бюджетом мін-ства внутр. справ. Знова показалося, що лівиця стоїть в гострій опозиції до міністра Складковського. На внесок посла Бaгінського (Визв.) і пос. Прагера (ППС) скреслено 18 голосами цілий диспозиційний фонд в сумі 6 міл. зол. Підчас голосування над позицією видатків на поліцію 13 голосами лівниці і меншостей скреслено суму для упосаження до 30,160.000 зол. Загальна сума на упосаження поліції у прелімінарі виносила 87,334.000 зол. По укінченні голосування предсідник пос. Бирка попросив послів і репрезентантів уряду, щоби до понеділка зложили у соймовій канцелярії внески в справі третього читання над всіми прелімінарями. Відтак приступлено до дальшої дебати над бюджетом мін-ства військових справ. Дебати не покінчено. Предсідник відложив засідання бюджетової комісії до понеділка 10.30 год.

АМНЕСТІЯ ДЛЯ ПОЛІТИЧНИХ ВЯЗНІВ.

(ік) Уряд виготовив проект амнестії для політичних вязнів. Той проект має бути предложений соймові. Обіймає він 12 статей. Замітна з них третя стаття, яка говорить, що забувається і прощається всі переступства на терені львівського, станиславівського і тернопільського воєв., поповнені 1918-19 р., т. зн. відносно україн.-польської війни. Амнестія не відноситься до непольських горожан, до комуністичної агітації у війську, шпигунства і саботажі, та до людей, які були карані вязницею до чотирьох літ. Сема стаття останній уступ говорить, що досмертну вязницю замінюється на 15-літню, а кару смерти на досмертну вязницю.

Останні вісти.

(Власні телефонограми з 12. травня 1928.)

ЛЕТ ДО ПІВНІЧНОГО БІГУНА.

(ік) Воздухоплав „Італія", на якому італійський ген. Нобіле перед кількома днями виїхав з Кінгсбей далі в сторону північн. бігуна [illegible]ув задля великих сніжних метелиць і бурі, яка лютує на півночі. Вертаючись назад при спаданні на землю так ушкодився, що направа його потрібує довший час. З тої причини лет на разі здержано.

ВИКРИТТЯ КОНСПІРАТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В ЧЕРВОНІЙ АРМІЇ.

(ік) До Берліна надійшла вістка з СРСР, що ДПУ викрило у червоній армії велику організацію, яка ставилася ворожо проти більшовицького правительства. У всіх більших військових частинах були малі військові гуртки, які були в тісному звязку між собою. Централі були в Москві і Ленінграді. Рівночасно викрито протиурядову, конспіративну організацію в самому політичному керовництві червоної армії. Перегрупування частин по ухиленні опозиції мають противний наслідок, як того сподівалися. В консеквенції того всього розвязано кілька військових частин.

ЯПОНСЬКО-КИТАЙСЬКА ВІЙНА.

(ік) Зачувати, що Ліга Націй хоче інтервеніювати у японського правительства в справі японсько-китайської війни. Та інтервенція була би принята з боку японського уряду неприхильно. В кожному разі Ліга Націй має замір зажадати від японського уряду вияснення і інформацій яке його становище до пекінського уряду в Китаї.

ВІДГУКИ ДНЯ.

Шафа.

(Один з клопотів Української Музи.)

По українських домах, як довідуюся, находяться ріжні шафи. Але шафа, про яку хочу написати, існує тільки десь-не-десь і то переважно в уяві, в мріях або в бажаннях.

Шафи на загал є ріжні.

Є шафа на білля.

Ця шафа на вигляд робить дуже невинне враження. Зате в свойому нутрі ховає вона такі річі, яких не можна вимовити не тільки в фейлетоні, але й у мішанім товаристві.

Є шафа на одіння.

Ріжниться вона дуже від шафи на білля. В першу чергу будовою. Шафа на білля має поперечні полички, шафа на одіння їх не має. Це зроблене не тільки з огляду на постійне призначення, але й на часовий ужиток. Просто не уявляю собі як виглядалоб модерне товариське життя, колиб обидві шафи мали поперечки.

Нині:

— Ах, муж!... Лізь дорогий у шафу!

А тоді:

— Ах, муж! Скачи, єдиний, через вікно!

Напевно товариське життя завмерлоб..

Є ще шафа на конфітури, шафа на муку шафа на квочки — але про це не буду говорити, бо вони трапляються переважно тільки на селі.

Спитаєте: про яку я шафу зібрався писати?...

Зараз скажу.

Наші часописи, від статтей до новинок, нарікають на те, що українці, в порівнанні до ковбаси, сала і самогону, дуже мало консумують книжок.

Люди, яким залежить на тім, щоби наша країна була бодай така освічена, як Афганістан, видумують усякі способи на поширення книжки. Роблять „книжкові місяці" „тижні дешевої книжки", книжні вистави і ярмарки.

Це все помагає трохи, але всеж не більше, як мертвому кадило.

Я маю враження, що причина лиха лежить деінде.

Вона лежить у шафі.

Не в шафі, яка звичайно скриває всякі підодяги, чи приятелів дому — а в шафі на книжки.

Колиб українські видавництва, книгарні чи інші кіоски, замісць катальоґів, окремих примірників і запросин до закупів, запропонували українським читачам книжні шафи на рати, колиб кожний інтелігент справив собі таку шафу — тоді певно книжка йшлаб богато ліпше без ріжних „місяців" і „тижнів".

Маючи шафу на книжки, кожний старався б її наповнити.

Тоді і трильоґія Б. Лепкого діждалась би швидко другого видання і „Берестейський Мир" не чекав би, аж його стрoбдять миші.

Одначе, колиб і шафи не помогли, тоді крикнути: „Нехай живе неграмотність!" і держатися цього кличa так щиро... як досі..

Галактіон Чіпка

рівнина (поверхні 13 км^2) обнизилась на яких 2 метри, при чому з 13-тьох сіл, що лежали на тій рівнині 2 села були цілком знищені, вісім було тяжче, а одно лекше ушкоджене.

В 536 р. по Хр. мало згинути в часі землетрусу аж 120.000 людей в Малій Азії. Дня 3. квітня 1880 р. в 1 год. 42 мін. з полудня при прекрасній погоді зачалася катастрофа на острові Хіосі, близько побережа Малої Азії. По страшному знищенні, яке зробили на острові турки в р. 1822, коли то зі 110.000 людей залишили при житті тільки 2.000, Хіос доволі скоро прийшов до себе і був у 70-тих роках минулого століття найбогатшим островом між Кикладами і Спорадами. Аж тут нараз і нещастя. Потрясення, удари зпід землі, з детонаціями і громами під землею тревали від 3. до 12. квітня. — 11. квітня в 7 год. 15 мін. вечером земний удар замінив місто Хіос цілковито в руїну. Від 7. год. 14. мін. вечером 11. квітня до 7. год. 14. мін. рано 12. квітня начислено 68 ударів. З 17.000 домів було 14.000 знищених. Горе населення було страшне. 3.541 людей було вбитих, 1.160 ранених. А з тих, що залишилися при житті, мало хто не мав знищеної нервової системи. Особливо молоді жінки порозхоровувались нервово: богато з них попало в епілепсію.

В квітні 1894 р., в часі двох землетрусів, утворилася в Льокриді в Греції щілина рівнобіжно до побережа, довга на 55 км., широка на $\frac{1}{2}$—4 метрів, а глибока до 20 метрів. Вздовж тієї щілини ціла частина краю обнизилась на $1\frac{1}{2}$ до 2 метрів.

V.

У сторонах, де бувають землетруси, будується доми так, щоб вони не валилися за кожним потрясенням землі. Тяжкі хмародери в Сан Франціско, вбудовані на скалистій землі, устоялись перед землетрусами, а легкі доми, збудовані на пісках і рінищах (взагалі не на стверділих скалах), за першим ударом землі повалились. — Це знали вже византійські архітекти, бо будували церкви і водопроводи в Царгороді на відповідному терені і після всіх законів механіки.

В V. і VI. вв. знищили були могутні землетруси Царгород і краї на побережі Егейського моря, далі Кілікію та Сирію. І тоді то саме повстав там новий стиль будови. Замісць базилік з плоскими берегами, опертих на стовпах, навчились тоді люде класти будівлі з копулами, яких найвеличавіший взір подивляємо ще сьогодні на церкві св. Софії, що устоялась не тільки перед історичними бурями, але й перед іще страшнішими землетрусами. Збудували Гаґію Софію архітекти Антеміос з Траллеса та Ісідорос з Родоса, отже з півдня і заходу Малої Азії, зі сторін, постійно навіщуваних землетрусами: тут саме розвинувся той копулястий стиль архітектури, прізваний пізніше византійським. Гаґія Софія удержалась, хоч лежить на терені дуже чуткім на землетруси, бо на сипкім вапняку, поперетинанім шарами глиною молодо-терціярного віку — тільки завдяки своїй копулястій будові.

По широкому світі.

Американський сенат рішив, що президент Спол. Держав по[?]винен платити податки так само як усі інші піддані.

Англійська група фінансістів позичає Югославії 50 міл. фунт. шт.

Австрійський уряд прийняв рішення, що відтепер можна буде видавати закордонні пашпорти важні на 5 літ.

Нанкінський уряд звертається до Ліги Націй з протестом проти нарушення суверенности та незалежности Китаю і воєнним операціям, в яких від самої артилерії згинуло в місті 1000 осіб.

Румунський Карло просе італійський уряд дозволити йому виїхати над море, бо до Бельгії його не пускають. Князь заявляє, що не має нічого спільного із монархістичними румунськими оплинами.

Вістки про вбивство президента Венецуелі заперечені.

Вальдемарас їде в Льондон на запрошення англійського посла в Литві.

Альбанський уряд заголосив свою димісію наслідком розбіжностей щодо закордонної політики.

Поможім здвигнути дім захист для українських письменників і журналістів у Львові. Засвідчім ділом зрозуміння важкої культурної праці і виявім свою вдячність українським робітникам пера! Жертви слати на адресу: Львів, Підвалля ч. 7, Земельний Банк Гіпотечний, книжечка ч. 1141.

НОВИНКИ

— **Чому є зимно?** Нежданну студінь, що відвідала травень пояснюють тим, що від Півн. Океану повіяли сильні вітри. Ця студінь перейшла через Естонію та Латвію аж до нас. Її обіцюють нам ще кілька днів, з згодом прегарну погоду.

— **Лихоліття на селі.** Пишуть нам з під Грималова на Поділлі, що люди переорюють усю козющину. Жито в двох третинах обсівів треба переорати, а в решті 40 проц.; усе інше збіжжя слабе та рідке, бо нема ні тепла ні дощів. Люди лякаються великої хліборобської катастрофи. Люди купують на борг ячмінь, гречку та кукурудзу і обсівають на переоранім. Нема чим годувати худоби, и ка через довгу зиму та недостачу пасовиськ зіла всю картоплю та солому. За пасовисько платять селяни по 8 дол. від штуки на двірських пасовиськах.

— **Окружні залізничі білети.** Від 15-го п. м. дирекція залізниць заводить окружні білети, що дають пасажирам право їздити необмежену скількість разів між якиминебудь станціями, на один місяць, пів-рік або цілий вік. Один окружний білет на всі лінії в одній окрузі 140 зол., а на всі лінії в усій державі 250 зол. Крім окружних білетів видають також між двома означеними станціями і для шкільної молоді.

— **Пожежа в Станиславові**, що вибухла на вул. Біликі Сапіги, у ночі на строках, счинила велику паніку, бо поширилась так хутко, що комірники ледви мали час утікати крізь вікна. Три особи, що скочили з І-го пов. лежать ранені у шпиталі. Пожежна сторожа приїхала досить пізно; їй помагала сторожа залізнича та військо, що мали працю аж до полудня другого дня. Дах і І-ий пов. зовсім знищені. Бюра „Орбісу" на партері, з касами та паперами, врятовані. Причина пожежі невідома.

— **„Ящурича" історія.** На книгарському ринку появилась книжка о. [illegible] Лукашкевича, архіварія в Грудьондзу п. з.: „Historja Towarzystwa Jaszczurczego". Реклама цієї книжки для нас дуже цікава. Ось вийжок з неї: „ zisiaj chodzi o odzyskanie całego dziedzictwa Piastów i Jagiellonów, o stworzenie Cesarstwa (sic!) polskiego od morza do morza t. j. od Bałtyku po morze Czarne, które wydarła nam Rosja. Uczynią to nowocześni Jaszczurkowcy. Poucza o tem powstanie Polski w Europie". Historja Towarzystwa Jaszczurczego!" Одівцем дописано: „Aprobata biskupa Łomży dla szkół!" Як бачимо єпископ з Ломжи і архіварій з Грудьондза мають непоганий історичний апетит і хотять його вщепити молодому поколінню, щоби воно видало із себе якнайшвидше „ящурного" Наполеона.

— **Українська преса на Рад. Україні.** По останній статистиці 1. квітня 1928 на Україні виходить 87 часописів. З цього українською мовою 53, російською 24, мовами меншостей 10. Загальний наклад цих часописів був 1.058.728 примірників. Число накладу української преси збільшилось від листопаду 1927 р. на 98.187 примірників і дійшло до 598.948 прим. Національні меншости мали накладу 56.621 прим. Решту російська преса.

— **Монографія про українське цукроварство** вийшла виданням Української Академії Наук у Київі, пера проф. К. Воблова п. з. „Нариси з історії російсько-української цукробурякової промисловости". У 1-ій частині першого тому змальовані початки цукроварства на Україні від скасування панщини; II. частина, що є в друку розбере політичне значіння цього промислу.

— **Різні вістки.** У Брест-Литовському помер львовянин інж. Едмунд Лібанський, відомий популяризатор технічних винаходів і журналіст. — Франц. мін. закорд. справ Бріян видужав. — У Липсігу почався процес проти урядовців [illegible] шуканців на митниці; [illegible] кільканадцять. — У Рагузі буревій знищив школу і вбив трьох особи. — У Букарешті відчинили [illegible] стану франц. книжки. — Одно видавництво в Дрездені видав том промов Бріяна в перекладі, з передмовою Штреземана.

— **Ще про таємний „пил"**, який упав на нашу землю, розписується варшавська преса, бючись у здогадах, звідкіля він міг би взятись. У „Кур'єрі Варшавскім" з 10-го п. м. в окремій великій статті п. з. „З природи та техніки", автор збиває гіпотези щодо вульканічного походження цього пилу, бо такого вулканічного вибуху в той час на світі не було, і [illegible] каже його походження із [illegible] просторів. Таємне явище розяснює там таким простим способом: коли землетрус знищив Коринт, у небо пішов величезний стовп пороху із руманами землі з бурею, що шаліла тоді, донесла його аж до нас. Варшавський учений бачить в коринтськім землетрусі таки трохи завзято в куряві пороху.

— **Звірячий антисемітизм.** Під таким заголовком містить „Пролетарська Правда" з дня 9-го п. м. довший допис про знущання трьох громадян села Шевкова, Хабенського району, над своїм сусідом жидом, просто з расової ненависти. Між цими трьома „хуліганами", як їх називає „Пр. Правда" був один кандидат комуністичної партії. Всі вони прив'язали сусіда Арона дьогтем і заливали смітом.

— **Дива природи.** Товариство варшавських математиків ресліджували [illegible] здібними два феноменальні випадки математичних здібностей. 21-літня донька [illegible] мого грецького золотаря рішає найважчі математичні операції, до яких треба [illegible] обчислень, [illegible] логаритмових [illegible] таблиць без [illegible] паперу, чи [illegible] з [illegible] очима. 15 [illegible] вправ вона рішила [illegible] без помилки. Її память цифр є незвичайна; вона знає тисячі дат всесвітньої історії [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ки перекладає на цифри. Цей хист є для неї так само таємний, як і для вчених, що її досліджують. Нею займається Академія Наук. Другий феномен 31-літній француз Флєрі, що вродився сліпим, має незвичайну память до цифр змалку. Те, що фахові математики обчисляють на протязі 15 хвилин, він відгадує за хвилину. Його спеціяльність у тім, що він миттю в силі подати день якоїсь події, коли знає її рік. Цю здібність перевірили на ньому при помочі 200-літнього календаря. Вчені не мають досі розяснення цих небувалих сил людської памяти.

– **Невдача Бейкер.** Мурінська танцюристка Джозефіна Бейкер, що виступила в міськім театрі у Будапешті не мала щастя. Коли вона вийшла на сцену в костюмі із струсового піря, на салі почали свистати, а чотири студенти кинули пляшинки з карболевим квасом, що попік кількох глядачів.

– **Приятель Народу.** Так називається новий французький денник, видаваний славним на весь світ фабрикантом парфум Коті. Чому цей мільйонер, що не має нічого спільного з революцією і не хоче мати багато спільного з політикою, вибрав собі заголовок історичної газети Марата, палкий франц. революції? Тому, що такий заголовок має запах популярніший, ніж усі парфуми Коті. Коли Марат щез із поверхні Парижа, заголовок його часопису відроджувався в інших часописах, летючках і брошурах у Парижі і ріжних містах Франції. У т. зв. 7-ім році Республики „Приятель Народу" видавали навіть роялісти і при кожній новій революції він повторявся: в 1830 р., 1848 р. і 1870 р.

– **Свобода видавця.** У паризькім карнім суді ведеться цікава літературна справа. Франц. письменник Робер Дено видав книжку під заг. „Свобода або кохання". Видавець признавши, що деякі частини книжки надто сміливі і можуть зразити моральні почування читача, найшов оригінальний спосіб. Він видав книжку в скороченні, а сторінки „неморальної" видав окремо, так, що читачі могли, коли хотіли, купити собі і неморальний додаток. Дено обурений таким „інтересом" позвав видавця у суд.

– **Опера-концерт.** У вівторок 15. п. м., як ми повідомляли, виконають у салі Польськ. Муз. Т-ва учні школи проф. Зазюлі оперу Верді „Аїда". З українців будуть співати: п-на Тропиневська партію жриці, В. Сліжок партію короля, панна В. Мірко партію Аїди. Інші партії співатимуть Губер, Бендер, К. Мальський і Келярський.

— **Осторога.** Остерігаємо наше громадянство, кооперативи і наші торговельні і промислові установи перед Стефаном Чапським, зам. у Станиславові, вул. Вовчинецька, побіч тунелю, який спроневірив на школу Покутської Спілки Молочарської більшу квоту та спричинив великі шкоди мешканцям громади Парище коло Надвірної. Справа в прокуратурі при Окружнім Суді в Станиславові. — Покутська Спілка Молочарська в Надвірній. Управа.

Театри.

Міський великий театр:

13-го г. 12. в пол. Фортеп. реціталь Слівінського.
13-го г. 3·30 попол. „Подружа Льоді".
13-го г. 7·30 веч. „Аїда" з Голинським.
14-го г. 7·30 веч. „Тартюф" Моліера.

Міський „Театр Нови":

13-го г. 3·30 „Дівча з Пушти".
13-го г. 8. веч. „Леді Шіх" в останнє.
14-го г. 8. веч. „Паганіні".

КІНА.

„Аполльо": „Біржа кохання".
„Лев": „Невільниця князя Бориса".
„Палас": „Червоний біс".
„Фатаморгана": „Обожана".
„Байка": „Люби мене, а світ буде мій".

ОПОВІСТКИ.

Загальні Збори Товариства „Плай" відбудуться в неділю 13. п. м. год. 4 попол. на „Ліскі". 1—1

Репертуар Нового Українського Театру дир. В. Карабіневича:

Долина:
14. V. Вихрест.
15. V. Гейша.
16. V. День і ніч.
17. V. Вій.

До Театру заангажовано дотеперішнього дириґента Театру під дир. Стадника, п. Цісика. До хору прийметься добрих сопранів і тенорів. Зголошення приймає Дирекція. 2143 7—?

Проситься Товаришів, що 1903 р. зложили іспит зрілости в учительськім Семинари в Станиславові подати негайно на руки І. Таубера в Стрию, Ягайлонська свої адреси в ціли скликання товариського зїзду. Таубер.— Долинка.— Нарожняк — Коваль, Готфрід.
2186 1—1

Ситківкові токи на площі Сокола Батька цього року перебудовано для майбутніх красних ситківкових змагань. Ціни дешевші як деінде. Спішіться з замовленням, щоб не жалували. — Заряд площі С.-Б. 2190 1-2

Старшина Кружка „Рідної Школи" в Рогатині відкриває з днем 21. травня (понеділок) підготовчий курс до гімназії, який буде тревати аж до дня вступного іспиту до гімназії т. є. до 28. червня, отже 5 і пів тижня. Наука на курсі безплатна. Курсанти можуть одержати приміщення та харч у місцевій гімназійній Бурсі за оплатою 20 зол. за весь час. Зголошуватися можна кожного дня в урядових годинах у канцелярії Дирекції української гімназії в Рогатині. 2185 1—3

Вистава в 1848 р. в Національному Музеєви буде віддана до публичного ужитку в річницю знесення панщини в середу 16 травня о годині 16-ій. Управа Національного Музею запрошує сим усіх Громадян вшанувати численною присутністю 80-ліття сеї великої історичної події. 1—1

Отсим подаємо до відома, що традиційний Тиждень Дитини враз з відсвяткуванням **10 літного** ювілею філії Українського Краєвого Товариства Охорони дітий і опіки над молодю відбудеться в днях від 10—17 червня п. р. - Виділ.
2192 1-2

До відома українських ремісників, промисловців і торговців. Одним з головних завдань Товариства Українських Ремісників, Промисловців і Торговців „Зоря" у Львові є не тільки організувати і освідомляти ремісничо-промислове населення українського Львова, але також помагати йому матеріяльно. В тій ціли вже давними, передвоєнними роками був утворений при Товаристві спеціяльний фонд, з якого діставали підмогу члени Товариства, котрі по скінченні свого професійного навчання, стояли напередодні отворення власних варстатів праці. Відновлюючи цю традицію, Товариство „ЗОРЯ" оголошує і в цім році, перший раз в повоєнних часах

КОНКУРС

на 100-долярову, безпроцентову, зворотну позичку-стипендію. Старатися про цю степендію можуть тільки члени Товариства, що відповіли всім вимогам статуту. Про умовини одержання цієї стипендії можна довідатися в Секретаріяті Товариства „Зоря", Львів, вул. Вірменська ч. 25 від год. 7—9 вечором кожного дня — Виділ. 2181 1-1

Віче льокаторів і сублькаторів. В неділю дня 13. травня 1928 р відбудеться в салі Технольоґічного Інституту при вул. Буяльда ч. 5. велике віче льокаторів і сублькаторів. На порядку нарад справа розвязки мешканевої кризи.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

РЕАЛЬНІСТЬ мурована, крита бляхою, стайня, возівня, 2400 сажнів городу, 95 овочевих дерев, околиця Личаківської рогачки, вільнеЖщина 3500 долярів. Продасть Центральна Агенція, вул. Коперника 14. 2115 3—4

ГОДИННИКИ тільки найліпших фабрик прецизійні продає за готівку і на рати від десятків літ з найліпшої сторони знана фірма Іван Зельтенрайх, Львів, пл. Марійська ч. 5. 3 83-?

УКРАЇНСЬКЕ Фотографічне Заведення „Спорт" Львів, Осолінських ч. 6. 2648 3—10

ПОТРІБНА газдиня до провадження кухні і домового господарства в с. Дубровиці п. Ягів к. Львова. Антонина Лагода. 1-1

КОНЦИПІЄНТ, з правом субституції пошукує посади. Зголошення до канцелярії д-ра Лещія Юдіина Львів Баденіх 12. 2192 1-2

ІНСТРУКТОРКИ, що приготовилаб дівчинку до гімназії перед феріями і вчилаб на рік другу дівчинку з IV кл. народної школи, потребує: Стефанія Сеньчук в Кудикові п. Радехів. 2191 1-2

ФАБРИКА „Дріт" Львів-Замарстинів Короля Яна III. ч. 5. поручає найдешевше сітки до курників, уладжує плотові огорожі тенісових кортів, віль, городів, разом з брамами і фіртками. Телефон 16—18 і 13—27.
2184 1-?

МАЙСТЕР пекарський з довголітною практикою у веденню пекарні, здібний робітник, тверезий, вправний в книговодстві глядає сталого заняття. Зголошення до Адміністрації „Діла" під „стале заняття".
2183 1—2

МАШИНИ до писання з українськими і латинськими черенками нові і уживані оказійно продає Ю. Ломага, Львів, Сенкевича 9.
2062 7—10

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло" Львів, Ринок ч. 10.